NE, i.e. towards the house. They had been buried in a common, 2.3 x 2.25 m pit. Three of the remains had been bound with communications wire, which was possibly used to bring them places where they had died (Fig. 1). A few fragments of uniforms and gear as well as personal items were discovered near the remains (Figs. 2–3). A glass bottle with the remains of documents was found near individual 3. Three individuals had their identification tags. They probably belonged to an artillery unit.

The remains belonged to 25–45 year-old males. A multitude of skull lesions as well as healed fractures and traumas were determined. The remains were reburied in Vingis Park Military Cemetery in Vilnius.

Diana Antropikaitė,
Linas Kvizikevičius

II Pasaulinio karo vokiečių palaidojimai Rokoniuose

2016 m. Rokonių kaime (Radviliškio r., Šeduvos sen.) vykdyti II Pasaulinio karo vokiečių karių ekshumavimo darbai. Kapavietė yra į PV nuo kaimo, ariamame lauke. Informacijos apie kapavietę gauta iš Lietuvos Šaulių sąjungos Šiaulių generolo P. Plechavičiaus rinktinės III kuopos šaulio Dainiaus Buivydo. Apie karių palaidojimus jam papasakojo vietiniai gyventojai. Anot jų, kaimo laukuose turėjo būti II Pasaulinio karo latvių SS legionierių kapai. Pasak gyventojų:

„1944 m. vasarą artėjant frontui Rokonių kaime, atvykę trimis sunkvežimiais, apsistojo vokiečiai, – latvių kariai – gražiomis naujomis uniformomis. Jų vyresnysis buvo vokiečių karininkas. Visą vakarą kariai gražiai dainavo latviškas dainas. Kitą rytą į kaimą su tankais įsiveržė tarybiniai kariai. Panikos apimti Vermachto kariai pradėjo bėgti, o tarybiniai kariai juos gaudė po laukus, šaudė ir žudė... Pasibaigus skerdynėms, kitą dieną tarybiniai kariai liepė vietiniams gyventojams surinkti vokiečių kūnus, juos suvežti ir palaidoti... Laidojant kūnus darbus prižiūrėjo Raudonosios armijos karininkas. Buvo palaidoti 50–53 karių kūnai...“

Iš gyventojų sužinota ir preliminari palaidojimų vieta kaimo žemių P pakraštyje – dabar dirbamoje žemėje, o anuomet „krūmais apaugusioje ir pelkėtoje vietoje“. Po Nepriklausomybės atkūrimo 1991 m. vietiniai kaimo gyventojai ėmėsi iniciatyvos įamžinti jų atminimą. Kaime gyvenantis ūkininkas Kazimieras Masilionis (kurio žemėje buvo palaidoti vokiečiai) pastatė paminklą su įrašu apie žuvusius 53 vokiečių karius (1 pav.). Dar viena dvylikos karių žūties ir palaidojimo vieta kaimo gyventojams žinoma ir Rokonių Š dalyje. Gyventojų iniciatyva ši vieta taip pat buvo pažymėta paminkliniu akmeniu. Apie 2000 m. Rokoniuose lankėsi Vokietijos ir Lietuvos kariai,

1 pav. Paminklas žuvusiems vokiečių kariams Rokonių kaimo P pakraštyje. L. Kvizikevičiaus nuotr.

Fig. 1. The monument to the fallen German soldiers on the S edge of Rokoniai village.

kurių iniciatyva kaimo V dalyje, šalia melioracijos griovio pastatytas medinis kryžius su įrašu. Šiuo kryžiumi įamžinta nekonkreti, labiau simbolinė vokiečių karių žūties ir palaidojimo vieta. Taigi, iš viso Rokoniuose turėjo būti dvi karių kapavietės – Š ir PV dalyse. Pastarojoje 2016 m. ir atlikti ekshumavimo darbai.

Iš partnerių – VDK organizacijos negavus tikslesnės informacijos apie karių skaičių ar palaidojimo vietą, teko remtis tik vietinių gyventojų prisiminimais. Latvių SS bataliono karių kapų paiešką ir perlaidojimą netiesiogiai skatino Latvijoje veikiantys aktyvistai, ieškantys II Pasauliniame kare žuvusių latvių kilmės karių. Kapavietės paieška pradėta 2016 m. rudenį, po to, kai Rokonių kaimo laukuose buvo nuimtas derlius ir žemę nuomojantis ūkininkas suteikė teisę ir galimybę atskleisti 1944 m. vieną vasaros rytą įvykusio mūšio ar skerdynių paslaptį.

Apžiūrėjus ir patikrinus metalo ieškikliu arimo paviršių spėjamos kapavietės vietoje, prie paminklinio akmens, nepastebėta jokių žmonių kaulų ir radinių, būdingų II Pasaulinio karo karių ekipuotei. Dar kartą patikslinus vietinių gyventojų pasakojimus bei Radviliškio rajono žemėtvarkos archyve gavus senesnį kaimo bei melioracijos darbų planus paaiškėjo, kad aptariamos vietos reljefas smarkiai pasikeitęs. Iki melioracijos arimų vietose buvo pelkėtos žemumos su aukštesnėmis sausesnėmis kalvelėmis tarp jų. Įgyvendinant melioracijos projektą buvo išlygintos nedidelės kalvelės, užpiltos pelkėtos ir žemesnės vietos. Drenažiniai kanalai buvo kasami maždaug 10 m atstumu vienas nuo kito. Gali būti, kad tankiai kasant drenažinius kanalus apardyta ir karių kapavietė. Radviliškyje gyvenanti buvusi Rokonių kaimo gyventoja papasakojo, kad:

„1944 m. vasarą, po mūšio tarybiniai kariai kaimo gyventojams liepė surinkti iš laukų žuvusiųjų vokiečių kūnus ir juos palaidoti. Laidojo dviejų kaimų: Rokonių ir Vaižgų gyventojai dviejose vietose. Vaižgų kaimo gyventojai laidojo galulaukėje – tarp tų kaimų besiribojančių žemių pakraštyje ir Rokonių kaimo pietinėje dalyje. Ten buvusią palaidojimo vietą ji matydavo iš savo sodybos – kapinaitės buvo priešais jos sodybą žiūrint tiesiai pietų kryptimi.“

Ši informacija ir reljefo vaizdas iki melioracijos leido tyrėjams pakoreguoti paieškos vietas. Pradėta paieška iki 100 m atstumu į V nuo paminklinio akmens, pokariu buvusių kalvelių ir pelkėtų vietų zonoje, esančioje kaimo žemių pakraštyje, kuri labiausiai tiko vokiečių

2 pav. Duobės V dalis su palaidojimais 1–5 iš Š. L. Kvizikevičiaus nuotr.

Fig. 2. Burials 1–5 in the W part of the pit, as seen from the N.

palaikų užkasimui. Patikrinus žemės paviršių metalo detektoriais, dirvoje rastas II Pasaulinio karo vokiečių kariams būdingos amunicijos elementas: neblogai išlikęs durklas, taip pat aptikta vokiečių karių ekipuotės dalių – kelios sagos, šovinio tūtelė. Grunte šalia durklo rasta žmogaus apatinio žandikaulio dalis. Šioje vietoje buvo suformuota perkasa ir pradėti tyrimai.

Nukasus viršutinį grunto sluoksnį, juodžemį, įžemyje – smėlyje išryškėjo kapo duobės kontūras. Perkasa buvo plečiama norint atidengti visą kapo duobės kontūrą. Bendras jos plotas apie 14 m^2. Kariai buvo palaidoti daugiau kaip 4 m ilgio, 2 m pločio bendroje duobėje, maždaug 0,7–1 m gylyje nuo esamo paviršiaus. Palaikai duobėje sulaidoti netvarkingai, aukštielninki ir kniūbsti, įvairiomis kryptimis (2 pav.). Iš viso aptikti 26 karių palaikai.

Kapavietė apardyta melioracijos darbų metu. Viena drenažo tranšėja skersai kirto kapavietę, o palaidojimų duobės V dalis suardyta formuojant netaisyklingos formos iškasą, į kurią melioruojant sustumtas gruntas, kelmai ir krūmokšniai. Iš 26 aptiktų palaikų tik 8 skeletai nesuardyti melioracijos darbų metu. Likusių individų skeletai išlikę iš dalies, t. y. dažniausiai suardyta viršutinė ar apatinė skeleto dalis. Dalis skeletų prastai išlikę, kaulai suminkštėję ir aptrūniję. Todėl amžius nustatytas tik 7 individų – nuo 20 iki 45 m.

Kariai palaidoti su apranga ir ekipuote. Rasta sagų, petnešų, antpečių, dirželių liekanų, amunicinių diržų, pistoletų ir karabinų šovinių, dėtuvių, gertuvė. Tik 3 mirusieji buvo su batais, likusią avalynę greičiausiai pasisavino juos laidoję asmenys. Nedaug aptikta asmeninių daiktų: vestuvinių žiedų su išgraviruotais įrašais, kitokių žiedų, pieštukas, rašiklis, kišeninis atlenkiamas peiliukas, šukos, žiebtuvėliai, laikrodis, piniginės su Trečiojo reicho monetomis (3 pav.).

3 pav. Prie individo 6 rasta piniginė su identifikaciniu žetonu ir monetomis viduje. U. Bandzevičiaus nuotr.

Fig. 3. The purse containing an identification tag and coins that was found near individual 6.

Netvarkingas laidojimas bei dalis sveikų, neperlaužtų žetonų patvirtina informaciją, kad vokiečių karius laidojo ne saviškiai, o vietiniai gyventojai. Duobėje rastos sprogmenų liekanos bei tarybinis karinis ženkliukas rodo, kad laidojimą galėjo prižiūrėti ar jame dalyvauti ir tarybiniai kariai.

Aptikta 13 karinių atpažinimo žetonų, iš jų tik 2 buvo perlaužti pusiau pagal vokišką karių laidojimo tvarką. Dalis žetonų, kaip ir kitų radinių bei skeletų dalių galėjo būti prarasta melioracijos darbų metu. Iš įrašų ant žetonų galima spręsti, kad kariai ar jų dalis priklausė inžineriniam batalionui (*Baubataillon*).

Palaikai bus perlaidoti Kauno Aukštųjų Šančių karių kapinėse. Geriau išlikę ir ŠAM istorinių eksponatų atrankos kriterijus atitikę radiniai perduoti šiam muziejui. Muziejaus nepriimti daiktai ir kitos prastai išlikusios aprangos bei ekipuotės liekanos bus perlaidotos kartu su palaikais. Karių identifikavimui ir simbolinės reikšmės kario palikuonims galintys turėti radiniai – žetonai ir žiedai – bus perduoti VDK.

The Second World War German Burials in Rokoniai

In 2016, the discovered remains of Second World War German soldiers were exhumed in Rokoniai village (Radviliškis District). The burial ground was in arable land and a marker stone for the dead had been placed in its vicinity (Fig. 1). A total of roughly 14 m^2 was excavated. The remains of 26 soldiers were exhumed. They had been interred chaotically: prone, supine, and in various directions at a depth of about 0.7–1 m in a common pit that was over 4 m long and about 2 m wide (Fig. 2). The burial site had been disturbed during melioration work. Only eight of the 26 skeletons had not been disturbed. Just the upper or lower part of the skeleton mostly survived for the rest of the remains. Some of the skeletons were in poor shape, the bones having softened or rotted. As a consequence, their ages: from 20 to 45, was determined for only seven individuals.

The remains of uniforms and gear as well as a few personal items were discovered near the individuals (Fig. 3). Only two of the 13 discovered identification tags had been broken in half in accordance with German burial procedures. The chaotic burial and the intact, unbroken tags confirm the information that the German soldiers had been buried by the local inhabitants rather than by their own comrades. The remains of explosives and a Soviet military badge show that the burial could have been supervised by Red Army soldiers who may have also participated in it. From the inscriptions on the tags, it is possible to judge that the soldiers or at least some of them had belonged to an engineering battalion. The remains will be reburied in Aukštieji Šančiai Military Cemetery in Kaunas.

Diana Antropikaitė,
Ingrida Čičiurkaitė

1944 m. vokiečių kario palaidojimas Kuktiškių miške

2016 m. Kuktiškių miške, tarp Padumblės ir Pavyžinčio kaimų (Utenos r., Kuktiškių sen.) VDK užsakymu vykdyti ekshumavimo darbai. Apie palaidojimo vietą šiai organizacijai pranešė Lietuvoje gyvenantis Vokietijos pilietis. Jis surinko pagrindinę informaciją apie kario palaidojimą ir žūties aplinkybes, kuri vėliau dar papildyta tyrimų metu. Anot Padumblės gyventojo atsiminimų, 1944 m. vasarą, artėjant fronto linijai, prie Utenos turėjo vykti stiprūs oro mūšiai. Vien Kuktiškių miestelis buvo kelis kartus apšaudytas tarybinių lėktuvų. Traukiantis vokiečiams, Kuktiškėse 2–3 savaites turėjo veikti karo lauko ligoninė, kurios personalas apgyvendintas pas žmones.

1944 m. rudenį į P nuo Kuktiškių kaimo, Dumblio ežero aplinkoje buvo numuštas vokiečių lėktuvas. Jo sparno dalis nukritusi sausumoje, likusi dalis – prie Dumblio ežero R kranto. Sunkiai sužeistas karys – jaunas šviesių plaukų vyras su aviaciniais akiniais – su parašiutu rastas pievoje, jis netrukus mirė. Tinkamai palaidoti kareivį nebuvo laiko. Lakūną radęs vietinis gyventojas suvyniojęs žuvusįjį į parašiuto audeklą su jo turėtais daiktais ir palaidojo pievoje netoli radimo vietos. Vėliau čia užaugo miškas. Anot gyventojų, lėktuve turėjęs būti dar vienas lakūnas. Jis nukritęs kartu su lėktuvu, apie palaikų buvimo vietą nieko nežinoma.

Kario palaidojimo vieta buvo dabartiniame Kuktiškių miške, į PR žemėjančiame pakilumos šlaite, apie 100 m atstumu nuo dabartinio miško kelio Pavyžintys–Padumblė. Padumblės kaimo gyventojo nurodytoje vietoje atidengta 5x2 m